

URTX

MIRALL D'UNA EXPOSICIÓ:
«DE LA VILA MEDIEVAL A LA CIUTAT DEL FUTUR.
TÀRREGA, UN VIATGE A TRAVÉS DE L'URBANISME»

Miquel Àngel Farré Targa

MIRALL D'UNA EXPOSICIÓ: «DE LA VILA MEDIEVAL A LA CIUTAT DEL FUTUR. TÀRREGA, UN VIATGE A TRAVÉS DE L'URBANISME»

Abstract

El presente artículo pretende ser el reflejo de la muestra documental «De la vila medieval a la ciutat del futur. Tàrrega, un viatge a través de l'urbanisme», organizada por el Arxiu Comarcal de l'Urgell en commemoración del 125 aniversario de la concesión del título de ciudad. El 21 de octubre de 1884, el rey Alfonso XII concedió a la villa de Tàrrega el título de ciudad por el aumento de su población y el progreso de su agricultura, comercio e industria. Este hecho representa el punto de inflexión para el progreso de la localidad en todos los ámbitos, entre ellos el urbanístico. La estructura urbanística de Tàrrega tiene su origen en la villa medieval y es a partir de la concesión de 1884 cuando verdaderamente empieza a adquirir conciencia de ciudad, debiendo de afrontar los retos urbanísticos que le exige la sociedad contemporánea. La exposición refleja visualmente las diferentes etapas de la evolución urbanística de la ciudad a partir de una muestra de documentos del fondo documental del ayuntamiento de Tàrrega.

This article is designed to reflect of our documentary documental «De la vila medieval a la ciutat del futur. Tàrrega, un viatge a través de l'urbanisme» («From the medieval town to the city of the future. Tàrrega, a journey through urbanism»), organised by the Urgell District Archive to commemorate the 125th anniversary of the concession of the title of city. On the 21 of October 1884, King Alfonso XII awarded the town of Tàrrega the title of city given the rise in population and the progress of its agriculture, trade and industry. This was the turning point for all aspects of the town, including its urbanism. The urban structure of Tàrrega owed its origins to the medieval town and it was after the 1884 concession that the awareness of its role as a city truly came to the forth, with the need to face the urbanistic challenges demanded by the contemporary society. The exhibition reflects visually the different stages of the town's urban growth through documents from Tàrrega town council's archives.

Paraules clau

Tàrrega, Arxiu Comarcal de l'Urgell, difusió cultural, mostra documental, evolució urbanística, planejament urbanístic, vida social.

L'Arxiu Comarcal de l'Urgell i el vessant cultural

Les funcions bàsiques d'un arxiu són organitzar, conservar i difondre els fons documentals que custodia. Les dues primeres són funcions prou habituals en el dia a dia d'un arxiu. En canvi, la difusió, a banda dels sistemes tradicionals de divulgació mitjançant la publicació de guies, inventaris i catàlegs, ha estat un fet extraordinari en la feina de l'arxiver. Però en els darrers anys s'ha posat de manifest una tendència progressiva a la divulgació del patrimoni documental mitjançant l'elaboració d'exposicions, prenent com a base la commemoració de fets històrics o donant a conèixer aspectes de la tasca arxivística tot seguint una línia argumental coherent.

L'Arxiu Comarcal de l'Urgell, abans conegut com Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega, des que va obrir portes el novembre de l'any 1986, ha anat treballant en el camp de la difusió cultural, suplint els escassos recursos humans i econòmics amb un plus de vocació professional i imaginació dels responsables i del personal de l'arxiu: conferències, exposicions, taules rodones, col·laboracions amb premsa escrita i ràdio, visites escolars, servei educatiu, col·laboració en edició de llibres, cursos, jornades...¹

Sens dubte, la contínua col·laboració amb el Museu Comarcal de l'Urgell en l'endega-

ment d'activitats ha jugat un paper important en la projecció cultural de l'Arxiu Comarcal. Com a conseqüència d'aquesta interacció, van veure la llum la *Història Gràfica de l'Urgell* (1993), la *Història Gràfica de Tàrrrega* (1997) i la que és avui prestigiosa revista *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell* (1989).² No s'han d'oblidar tampoc els productes de gran qualitat gestats i elaborats pel propi arxiu, com ha estat la col·lecció *Ardèvol* (amb la sèrie *Maior*), magnífic aparador de la riquesa documental del nostre arxiu i de la nostra comarca, i destacades exposicions que puntualment s'han elaborat o s'han acollit: «Els tresors de la nostra història. Pergamins de l'Arxiu Comarcal» (1995),³ «Exemplars d'arxiu: Els papers de la Fira de l'automòbil» (2006) i «El retorn dels documents confiscats a Catalunya» (2007).

Des de l'any 2008, i coincidint amb el 60è aniversari de la fundació del Consell Internacional d'Arxius (CIA/ICA), els arxius de tot el món celebren la seva diada el 9 de juny. Amb motiu d'aquest esdeveniment, els arxius catalans organitzen durant una setmana, i de manera simultània, nombroses activitats culturals per tal de donar a conèixer i promoure els arxius entre la ciutadania. Això ha estat possible gràcies a l'increment progressiu de recursos materials, humans i econòmics de què ha estat dotat el sistema d'arxius.

En aquesta sentit, l'Arxiu Comarcal de l'Urgell va endegar el projecte d'organitzar pe-

¹ G. GONZALVO I BOU (1996), *Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega. 1986-1996. Memòria d'activitats*. Tàrrrega, Arxiu Històric Comarcal.

² J. ESPINAGOSA I MARSÀ, G. GONZALVO I BOU I O. SAULA I BRIANSÓ (1995): «Formes de col·laboració cultural entre un museu i un arxiu. L'experiència del Museu Comarcal de l'Urgell i l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega». *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 8, p. 137-145.

³ G. GONZALVO I BOU (1995), *Els tresors de la nostra història. Pergamins de l'Arxiu Comarcal*, Tàrrrega, Arxiu Històric Comarcal.

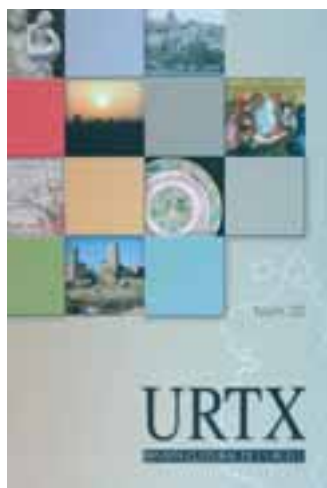
riòdicament exposicions temàtiques, dissenyades i elaborades des del propi arxiu i a partir de documentació bàsicament custodiada a l'Arxiu Comarcal. Una línia de treball a la qual es vol donar continuïtat en el futur.

Així, l'any 2008, i coincidint amb la celebració de la 1ª Setmana Internacional dels Arxius (del 9 al 15 de juny), l'Arxiu Comarcal va pre-

sentar la «Mostra de documents restaurats a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell» (oberta del 10 de juny al 10 de juliol). L'exposició explicava visualment i de forma entenedora el procés de restauració de cent setanta-un pergamins del fons parroquial de Vilagrassa, del llibre del *Bací dels Vergonyants* (1378) i del llibre del *Mestre Racional* (1537-1653), aquests dos procedents del fons municipal de Tàrraga.⁴

La *Història gràfica de l'Urgell* i la *Història gràfica de Tàrraga*

Revista *Urtx*.

Catàleg de l'exposició «Els tresors de la nostra història: Pergamins de l'Arxiu Comarcal».

Un exemplar de la Col·lecció *Ardèvol*.

⁴ J. SAURET I VIDAL I N. VILA I LAFITA (2008), «Conservació-restauració de pergamins amb el penjant de l'Arxiu Comarcal de Tàrraga. Taller de conservació- restauració Documenta», *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 22, p. 404-419, i T. ESPARÒ I TORRAS I M. GABERNET I SOLÉ (2008), «Conservació i restauració del llibre del Mestre Racional», *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, núm. 22, p. 422-433.

Exposició «Mostra de documents restaurats a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell».
(Col·lecció fotogràfica de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell).

Exposició «Exemplars d'arxiu: Els papers de la Fira de l'Automòbil». (Col·lecció fotogràfica de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell).

Inauguració de l'exposició «El retorn dels documents confiscats a Catalunya».
Col·lecció fotogràfica de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell).

Un passeig per l'exposició

L'Arxiu Comarcal de l'Urgell, dins les activitats programades arran de la celebració de la 2a Setmana Internacional d'Arxius de l'any 2009 (del 8 al 14 de juny), va presentar una selecta mostra documental sobre el desenvolupament urbanístic de Tàrrrega (segles xiv al xxi) en commemoració del cent vint-i-cinquè aniversari de la concessió del títol de ciutat pel rei Alfons XII.⁵

El 21 d'octubre de 1884, el rei Alfons XII concedeix a la vila de Tàrrrega el títol de ciutat per l'augment de la seva població i el progrés de la seva agricultura, comerç i indústria. Aquest fet representa el punt d'inflexió per al progrés de la ciutat en tots els àmbits, entre ells l'urbanístic.

La mostra pren com a punt de referència la vila medieval i fa un seguiment cronològic de la seva evolució urbanística, la concessió del títol de ciutat i l'elaboració dels principals projectes d'eixample del segle xx, fonamentals per a entendre el desenvolupament urbà, que donaran lloc a l'estructura urbana de la ciutat actual i seran la base per a dissenyar els nous

plantejaments urbanístics de la Tàrrrega del segle xxi.

L'exposició es fonamenta en diferents elements cartogràfics, imatges, plànols, fotografies i documents del fons de l'ajuntament de Tàrrrega custodiat a l'Arxiu Comarcal. Es va completar amb un plànol topogràfic de Tàrrrega i el seu terme de mitjan segle xix i una pel·lícula que conté imatges de les festes majors dels anys 1914 i 1916 i de la visita del president Macià el setembre de 1932 durant les festes de Sant Eloi.

La mostra va ésser estructurada en nou plafons que pretenien il·lustrar la línia argumental de l'exposició:

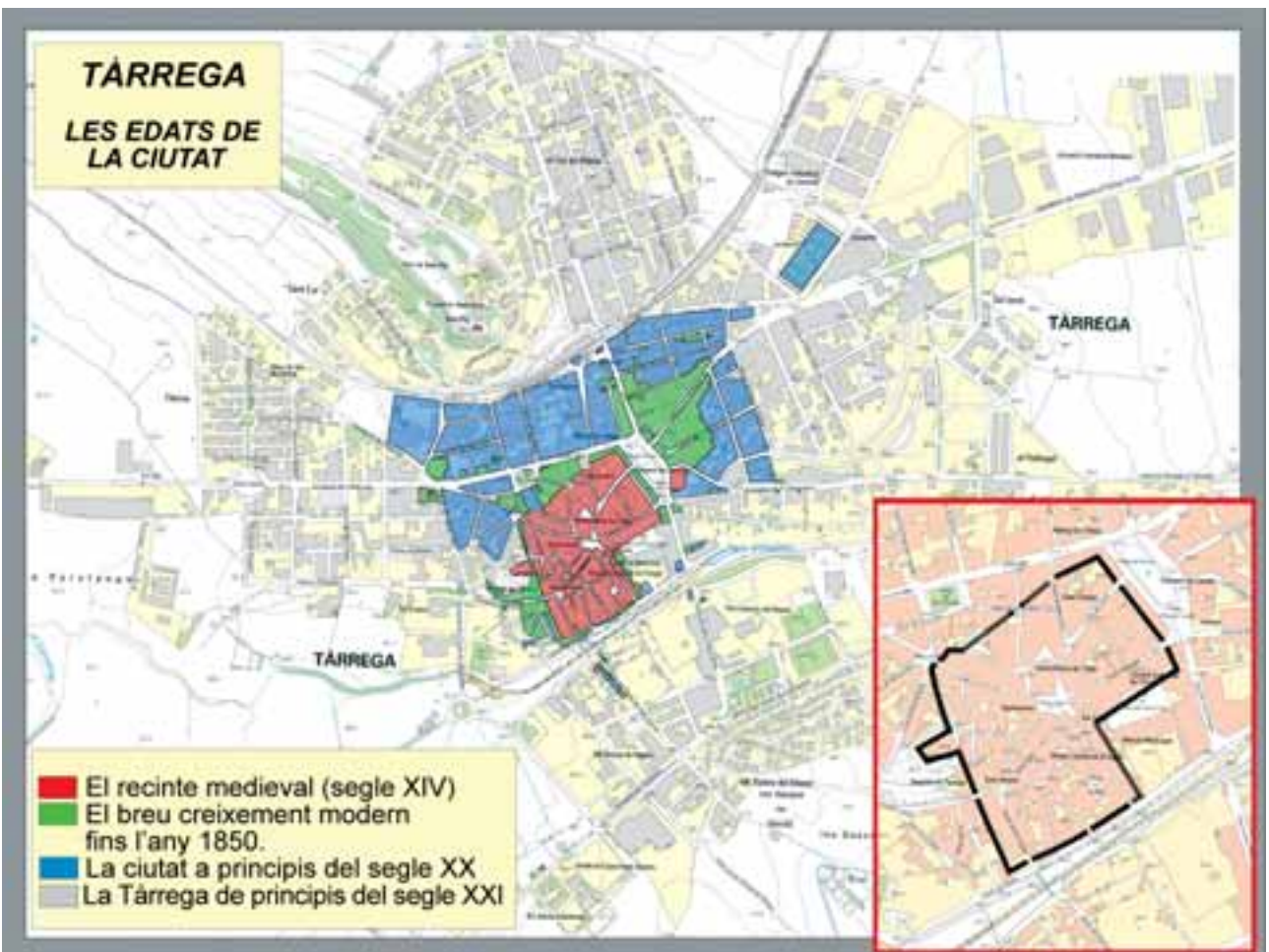
1. La vila medieval i l'evolució urbanística
2. Progrés i creixement
3. Els anys trenta: el plànol de l'eixample i les modificacions
4. El nou centre urbà: el Pati
5. Dels estralls de la guerra al desenvolupament dels barris
6. ... i Tàrrrega anava creixent
7. La Tàrrrega actual
8. 125 anys de ciutat
9. Cap a la Tàrrrega del futur

⁵ L'any 1984, es va celebrar el centenari Tàrrrega-Ciutat amb un ampli ventall d'activitats. Vegeu el *Llibre del centenari Tàrrrega-Ciutat. 1884-1984*, Tàrrrega, Museu Comarcal, 1986.

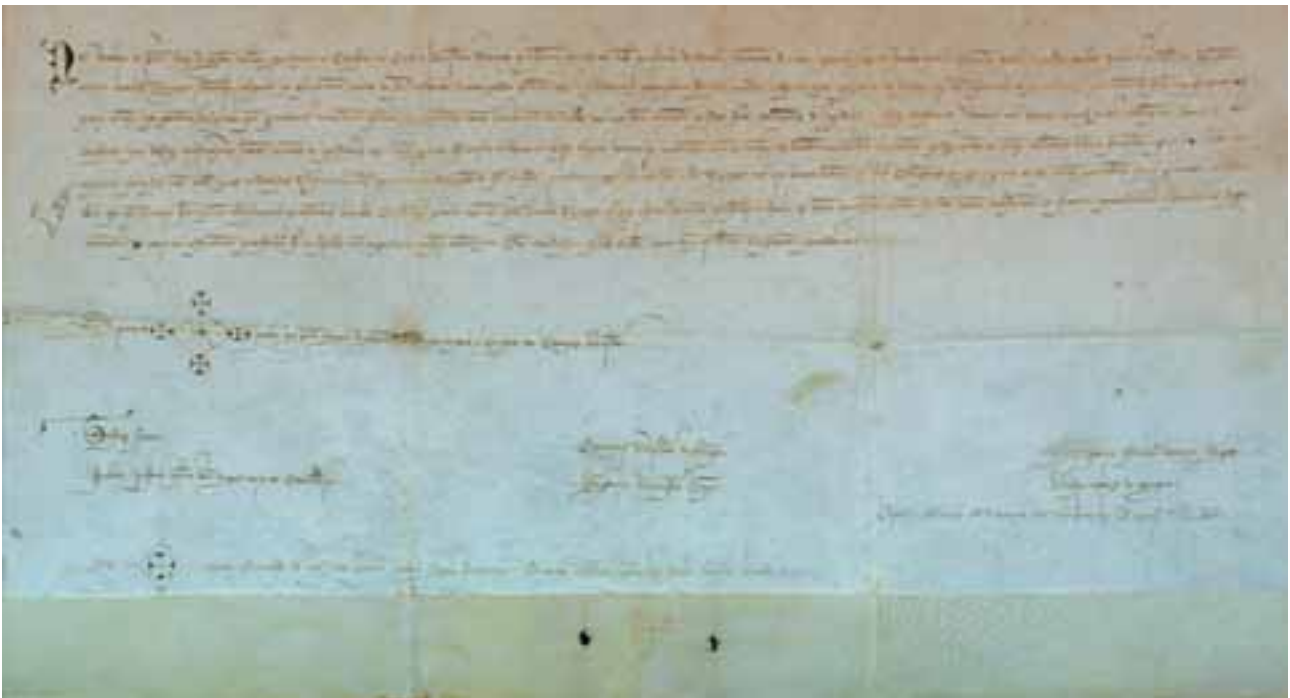

Plafó explicatiu de la mostra documental.

Plafó 1. La vila medieval i l'evolució urbanística

Plànol evolutiu del creixement de Tàrrrega.

La urbanització medieval: la plaça de Sant Antoni.

1319, 7 d'octubre. Jaume II, rei d'Aragó i comte de Barcelona, concedeix a Miquel d'Ardèvol, Ramon de Viver, Ponç Alegret, Jaume Nadal, Ramon Nadal, Jaume de Miralles i altres propietaris de cases de la plaça de Sant Antoni, el permís per poder bastir-hi columnes de pedra i cases al damunt dels porxos, amb el consentiment del batlle i el pagament de cinc-cents sous barcelonins. Col·lecció de pergamins del Fons Municipal de Tàrrrega, núm. 20.

La urbanització medieval: La construcció de la muralla i la disposició dels portals.

1366, 28 de febrer. Ordinacions del Consell General sobre la construcció de la muralla i la disposició dels portals de la vila. *Llibre de Consells 1361-1367*, foli 96 v. Fons Municipal de Tàrrrega.

Plafó 2. Progrés i creixement

El ferrocarril, motor de progrés.

1853 aprox. Avantprojecte de la línia de Ferrocarrils del Nord. En un primer moment, es contemplava la possibilitat de fer passar la línia pel sud de la població i construir l'estació a la partida de la Plana.

Fons Municipal de Tàrrrega. Urbanisme.

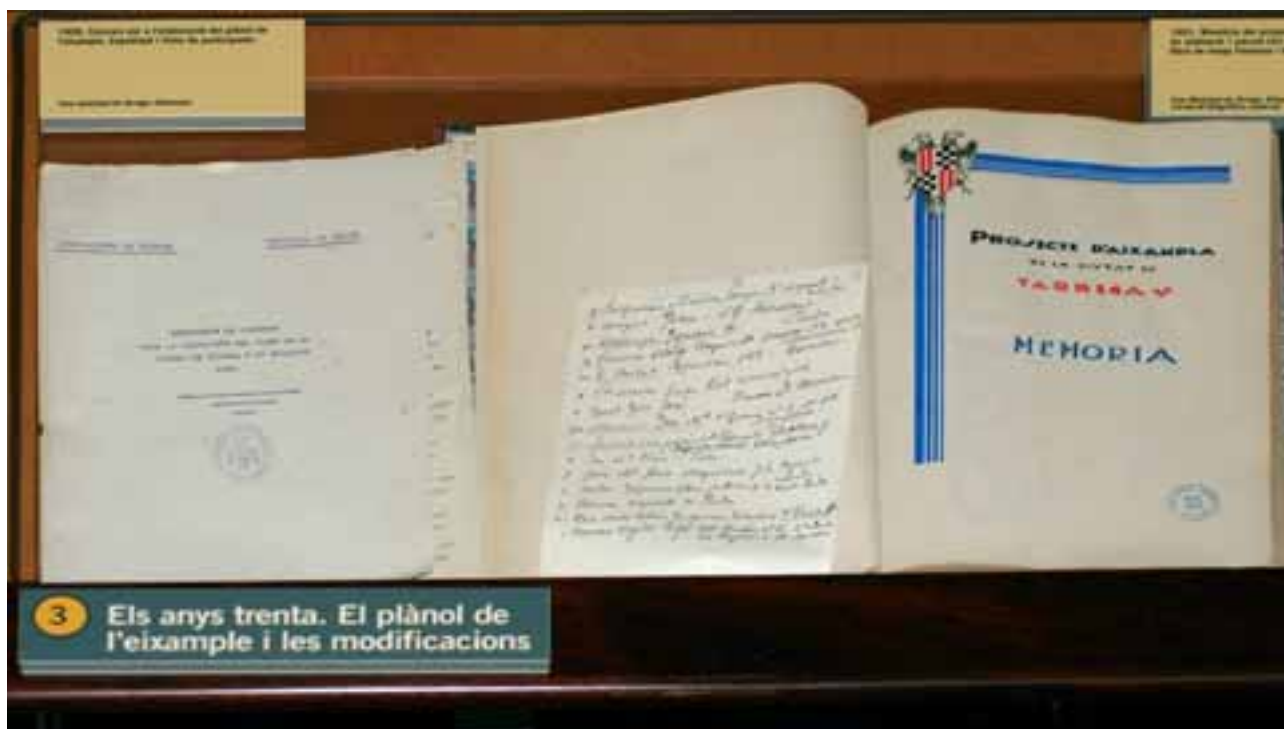

Dinamisme comercial.

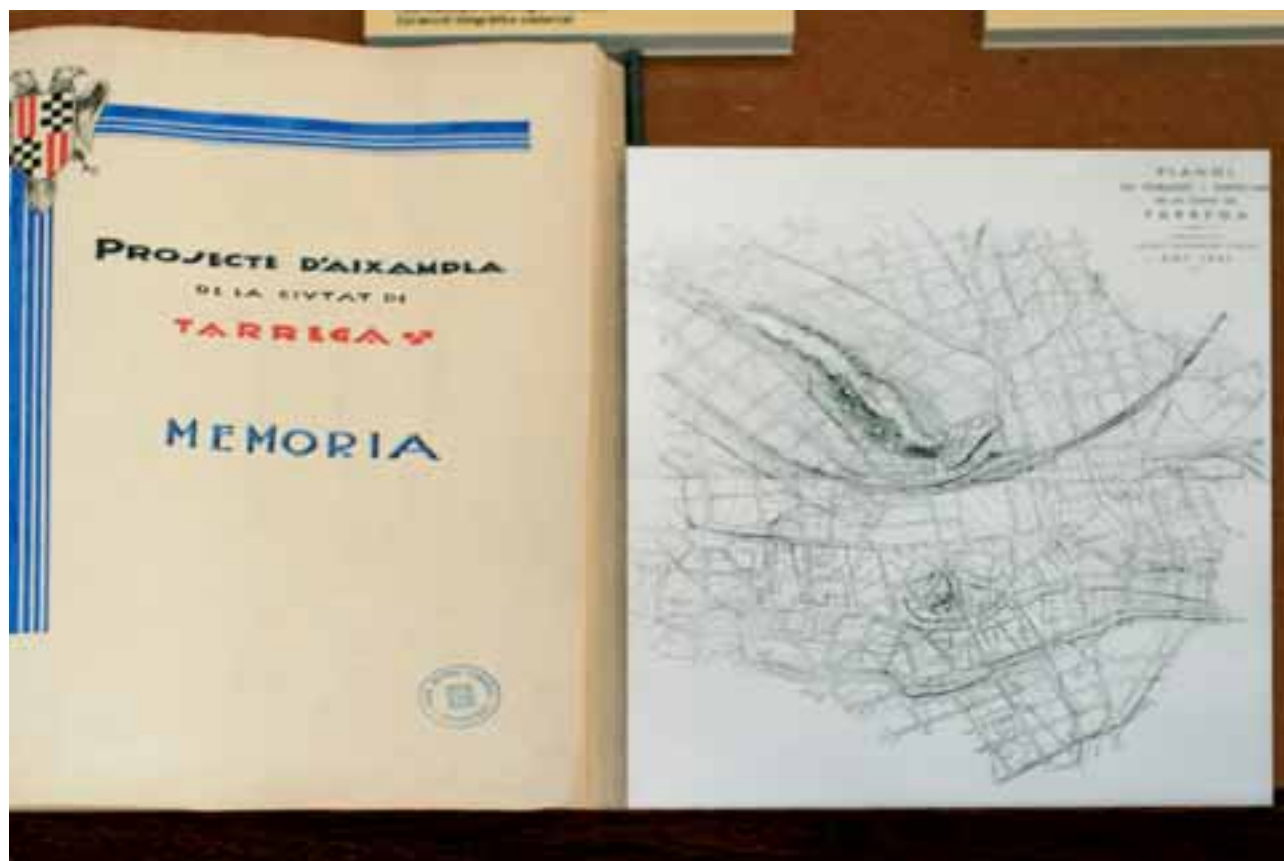
1910. Plànol anunci de la ciutat, on es mostra el creixement urbanístic i el dinamisme comercial de l'època.

Fons Municipal de Tàrrrega. Plànols.

Plafó 3. Els anys trenta: el plànol de l'eixample i les modificacions

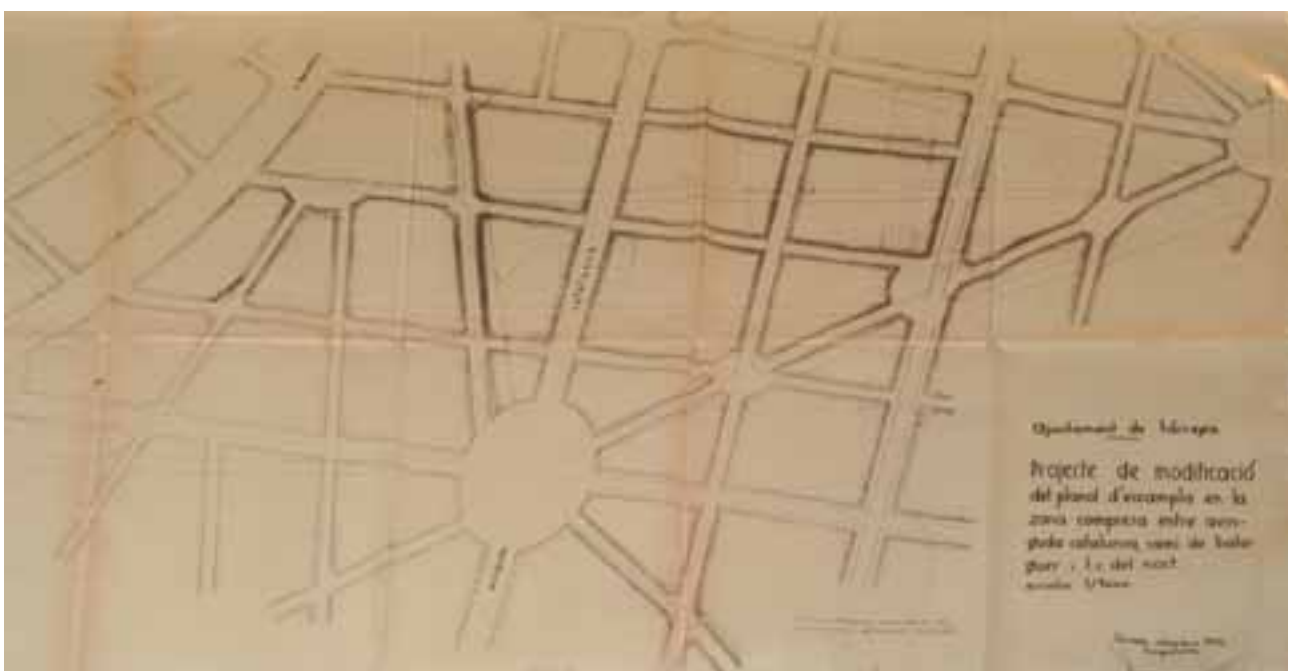
Concurs per a l'elaboració del plànol de l'eixample (1930). Expedient i llista de participants.
Fons Municipal de Tàrrega. Urbanisme.

Memòria del projecte de l'eixample i plànol de població i parcel·lari de la ciutat de Tàrrega (1931).
Obra de Josep Florensa i Ollé. Fons Municipal de Tàrrega. Urbanisme.

Projecte de l'eixample (1931). Plànol parcial de la plaça de Sant Antoni.
Fons Municipal de Tàrraga. Urbanisme.

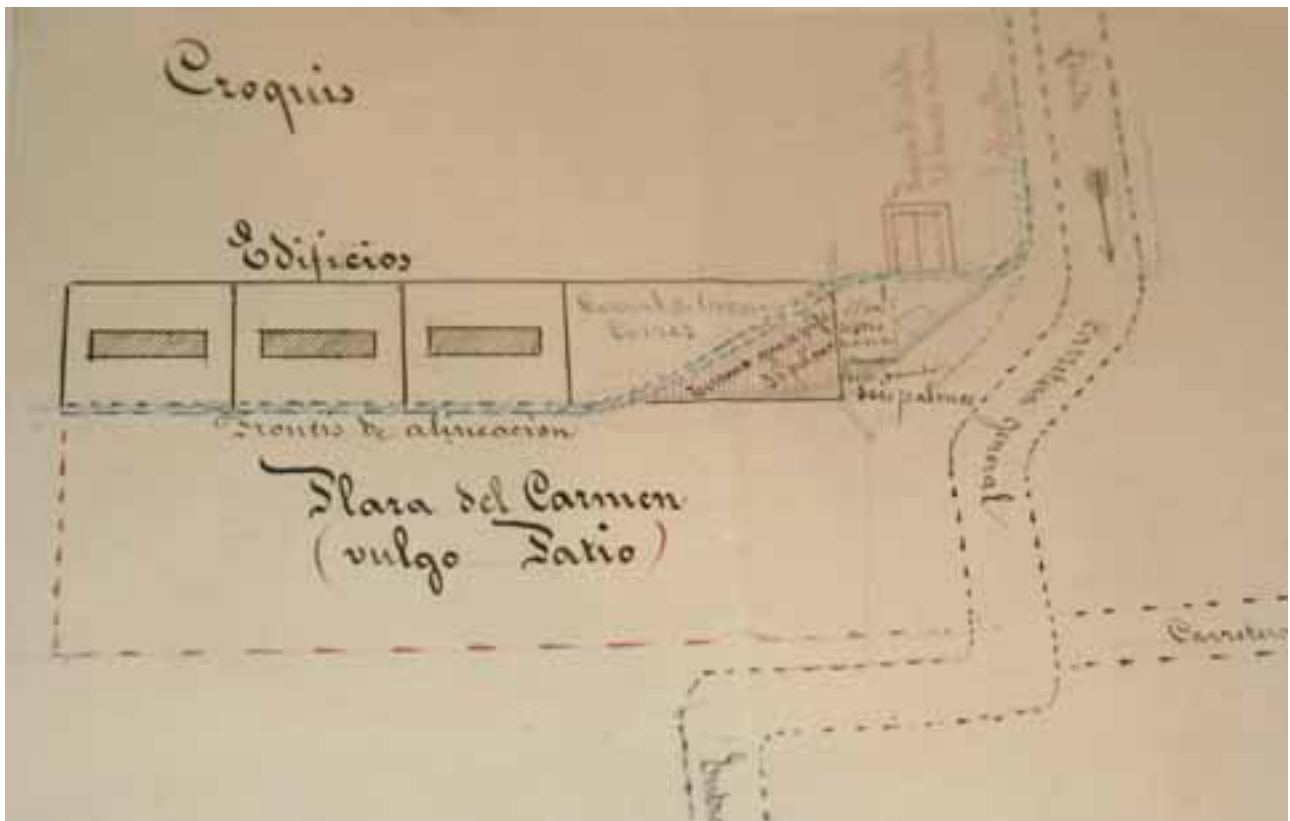

Projecte de modificació del plànol de l'eixample (1934). Obra de Manuel Cases Lamolla, arquitecte municipal de Tàrraga.
Fons Municipal de Tàrraga. Urbanisme.

Plafó 4. El nou centre urbà: el Pati

Projecte de l'eixample (1931). Plànol parcial de la plaça del Carme o «Pati». Fons Municipal de Tàrraga. Urbanisme.

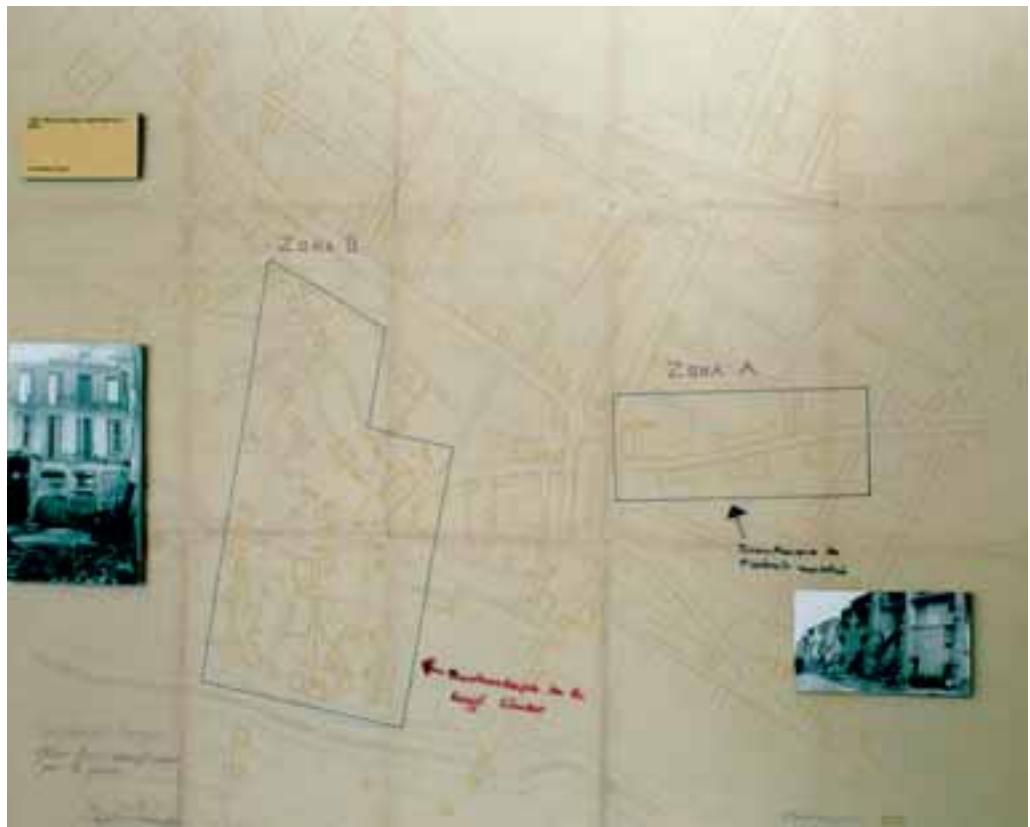
1880, 22 de novembre. ... *una figura tan imperfecta en una plaza que tanto engrandece la villa...* Instància sol·licitant el reordenament urbanístic de la plaça del Carme o «Patí». S'observa el traçat originari de la muralla i la ziga-zaga de la carretera de Madrid a França.

Fons Municipal de Tàrrrega. Urbanisme.

Principis del segle xx. El Patí llavors era un passeig i un dels principals llocs d'esbarjo de la població. Col·lecció fotogràfica municipal.

Plafó 5. Dels estralls de la guerra al desenvolupament dels barris

Plànol de les finques
damnificades per la
guerra (1940).
Fons Municipal de
Tàrraga.

Urbanització del barri
de Fátima (1946).
Col·lecció fotogràfica
comarcal.

Inauguració del grup d'habitatges de Sant Eloi (1957). Col·lecció fotogràfica comarcal.

Grup d'habitatges de la Plana (1966). Col·lecció fotogràfica municipal.

Plafó 6. ... i Tàrraga anava creixent

Panoràmica de la ciutat de Tàrraga (1975). Col·lecció fotogràfica municipal.

Vista aèria de la ciutat de Tàrraga (1975 aprox.). Col·lecció fotogràfica municipal.

Plafó 7. La Tàrrega actual

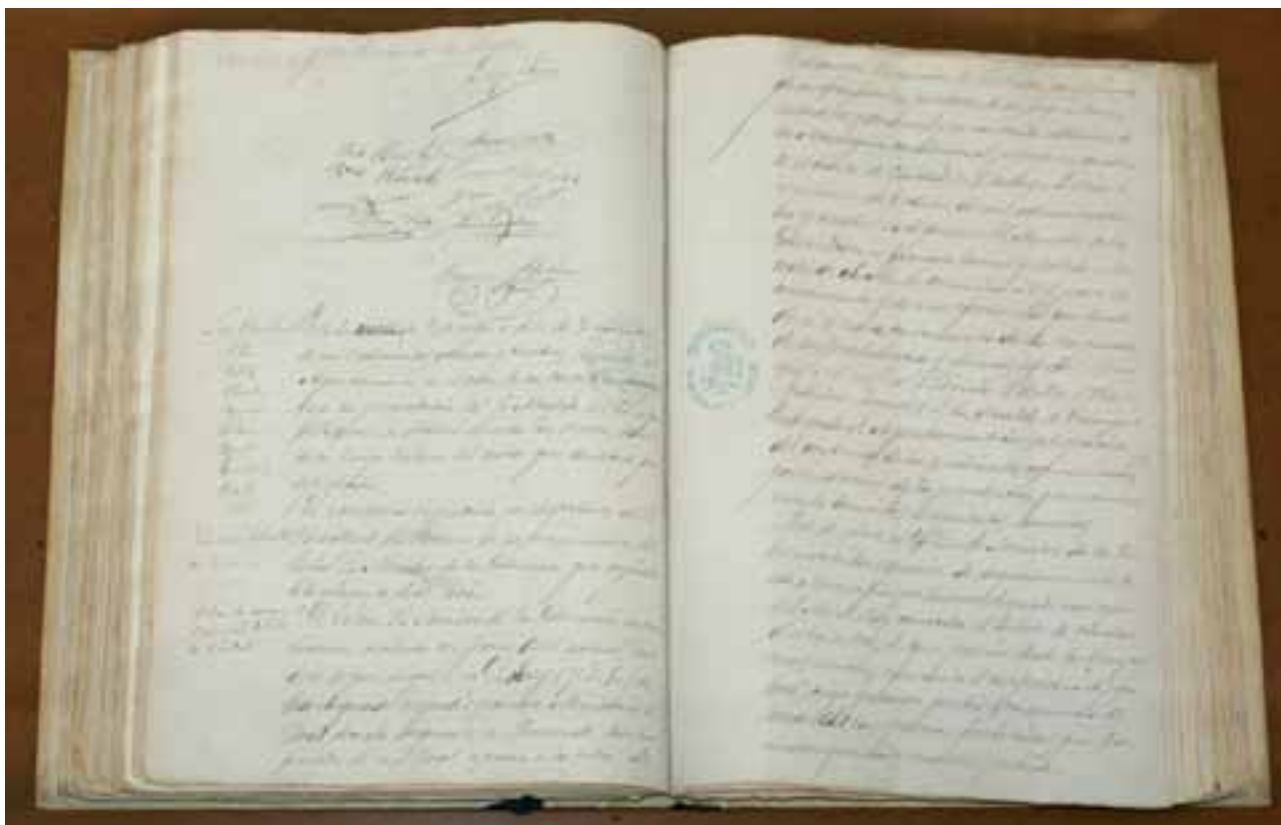

Ortofotomapa de Tàrrega (2007). Ajuntament de Tàrrega. Àrea d'Urbanisme.

Tàrrega per districtes (2007). Ajuntament de Tàrrega. Àrea d'Urbanisme.

Plafó 8. 125 anys de ciutat

1884, 21 d'octubre. ... *El Rey (q. D. g.) se ha dignado expedir por este Ministerio el Real Decreto siguiente: Queriendo dar una prueba de mi Real aprecio a la villa de Tàrrega provincia de Lérida, por el aumento de su vecindario, progreso de su agricultura, industria y comercio, y su constante adhesión a la Monarquía Constitucional, vengo en concederle el título de ciudad...*
Llibre d'Actes Municipals, 1883-1885, folis 69v.-70. Fons Municipal de Tàrrega.

Plafó 9. Cap a la Tàrrega del futur

**Pla d'Ordenació
Urbanística Municipal
de Tàrrega (2009).**
Ajuntament de Tàrrega.
Àrea d'Urbanisme.

Elements complementaris

Plànol topogràfic de la vila de Tàrraga i del seu terme (1852).
Confeccionat per establir les quotes individuals de la contribució territorial rústica. Obra de Tomàs Sanmartí.
Fons Municipal de Tàrraga.

Com sempre, és la gent la que fa la ciutat. DVD:
Festes Majors de Tàrraga dels anys 1914 i 1916.
Festes de Sant Eloi i visita del president Macià (12 de setembre de 1932).
Fons Municipal de Tàrraga.